

Programación Escolar

Ronsel de futuro. Rumbo 2030
Rede Museística Provincial de Lugo

DEPUTACIÓN
DE LUGO

Cultura

VICEPRESIDENCIA

REDE MUSEÍSTICA
PROVINCIAL DE LUGO

Índice

Presentación	2
Museo Provincial de Lugo	3
Museo Fortaleza San Paio de Narla	17
Museo Provincial do Mar	30
Museo Pazo de Tor	42

Presentación

A Rede Museística Provincial, dependente da área de Cultura da Deputación de Lugo, a través dos departamentos de didáctica dos catro museos que a integran (Museo Provincial de Lugo, Museo Fortaleza San Paio de Narla, Museo Provincial do Mar e Museo Pazo de Tor) pon a disposición dos centros escolares a súa programación para o curso escolar 2022-2023.

O obxectivo primordial que perseguimos é achegar o patrimonio conservado nos nosos museos ao alumnado e, para acadalo, ofrecemos un conxunto de propostas caracterizadas polo seu compoñente educativo, lúdico e multicanle.

Consideramos que os museos son espazos de afecto nos que aprender debe ser unha tarefa divertida polo que cada unha das nosas iniciativas está enfocada a que o alumnado sexa non só partícipe, senón tamén protagonista da mesma.

O equipo humano da Rede Museística Provincial de Lugo traballa cada día para tecer lazadas coa comunidade educativa e afrontar con ilusión un novo curso escolar.

Para pór en práctica as actividades propostas ofrecemos estas modalidades de aproveitamento que son:

1. Visitas presenciais aos museos da Rede. Con acompañamento de persoal dos departamentos de didáctica.
2. Visitas virtuais (on line). A través de medios telemáticos, con acompañamento de persoal dos departamentos de didáctica. Estas dúas modalidades precisan de concertación previa e están sometidas a un calendario.
3. Recursos educativos de libre disposición. Ofrecemos ao profesorado e alumnado interesado recursos educativos on line a través do nosa plataforma educativa: **www.comunidadermpl.es**
4. Ademais, contamos con "maletas viaxeiras" dispostas a romper barreiras e distancias, listas para desprazarse ata os centros escolares cargadas de coñecemento e diversión.

Concertacións, consultas e contactos

Para realizar as visitas presenciais e virtuais, así como solicitar as **"maletas viaxeiras"**, debe concertarse única e exclusivamente, o mesmo que calquera outro tipo de comunicación relacionada con esta programación, a través do mail: **concertacionsrmp@gmail.com**

Museo Provincial de Lugo

Visitas presenciais

- Duración aproximada: **1 hora**
- Con **acompañamento de persoal dos departamentos de didáctica.**
- Precisan **concertación previa.**
- Poderíanse adaptar a outras temáticas non previstas, sempre e cando estean en relación coas coleccións expostas.
- Actividades:
 - Visita de iniciación ao Museo Provincial de Lugo
 - As explicadas a continuación

Lugo romano

"Lugo romano" é unha actividade que pretende achegar ao alumnado a unha etapa fundamental da historia da cidade de Lugo e de todo o noroeste peninsular, desde a instalación do campamento militar romano, pasando pola fundación de Lucus Augusti ata a plena romanización.

A metodoloxía que se seguirá nesta proposta é a realización dun percorrido polas distintas salas do museo que atesouran pezas relacionadas coa liña temática sobre o Lugo romano, velaí o itinerario proposto:

1. Claustro: Comezamos o itinerario no antigo claustro do convento de San Francisco. Neste espazo consérvanse as placas fundacionais da cidade, coa inscrición do seu fundador Paullus Fabius Maximus; pezas que marcan o comezo de Lucus Augusti como unha das grandes urbes do noroeste hispano.

Ao seu carón atopamos tamén unha serie de aras votivas, que nos amosan o sincretismo entre deuses indíxenas e romanos e nos falan da tolerancia relixiosa romana con respecto a outros cultos (sempre e cando estes non fosen unha ameaza ao statu quo do poder romano). Continuamos cara ás estelas funerarias, facendo fincapé na de Philtates. Esta peza amosa distintas caras da sociedade romana: a importancia da escravitude para a economía, o irrelevante papel político e social das mulleres, a importancia do aspecto físico para as clases altas, etc. Rematamos no claustro vendo o miliario atopado en Friol, seguramente pertencente á Vía XIX. Os miliarios marcaban as distancias en millas e estaban situados nas vías de comunicación que unían as distintas cidades.

2. Sala de mosaicos: Nesta sala vemos os Mosaicos de Armañá e da Domus Oceani, exemplos ambos da importancia das domus romanas. Seguimos coa estela funeraria de Crecente e rematamos coas demais estatuas e relevos

3. Sala de exposicións temporais: Neste espazo visitamos a canalización e a división das distintas estancias dunha domus, así como os restos dunha calzada romana.

4. Sección de arqueoloxía na sala 9: Na sección de arqueoloxía atopamos distintas pezas que nos axudan a entender a vida en época romana, como a Águia do Caurel, a Tabula Hospitalis do Caurel, o tear vertical de pesas, cerámica, fíbulas, pulseiras, lucernas, moedas, etc.

Quebracabezas / Memory Código ODS 2030

Os Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) constitúen un chamamento universal á acción para pór fin á pobreza, protexer o planeta e mellorar as vidas e as perspectivas das persoas en todo o mundo. En 2015, tódolos Estados Membros das Nacións Unidas aprobaron 17 obxectivos como parte da Axenda 2030 para o desenvolvemento sostible, na cal se establece un plan para acadalos antes do ano 2030.

Esta proposta didáctica está destinada a dar a coñecer e concienciar ao alumnado de Educación Primaria e Secundaria sobre a importancia dos 17 ODS. Trátase dunha visita ao Museo Provincial de Lugo que

percorrerá unha serie de pezas a través das que se abordará cada un dos obxectivos: por cada ODS veremos dúas obras, unha positiva que permita amosar os beneficios de acadalo e outra negativa que mostre as perdas e os inconvenientes que terá para o planeta e para as persoas non acadalo.

Unha vez concertada a visita, remitirase ao profesorado unha listaxe coas obras e pezas que se tratarán, coas fotografías correspondentes, co fin de que o alumnado poida realizar unha toma de contacto previa co tema.

Obxectivos de Desenvolvemento Sostible 2030 (UNESCO)

1. Fin da pobreza
2. Fame cero
3. Saúde e benestar
4. Educación de calidade
5. Igualdade de xénero
6. Auga limpa e saneamento
7. Enerxía asequible e non contaminante
8. Traballo decente e crecemento económico
9. Industria, innovación e infraestrutura
10. Redución das desigualdades
11. Cidades e comunidades sustentables
12. Produción e consumo responsables
13. Acción polo clima
14. Vida submarina
15. Vida de ecosistemas terrestres
16. Paz, xustiza e institucións sólidas
17. Alianzas para lograr os obxectivos

+ info: es.unesco.org/sdgs

Rutas literarias

Dende fai case vinte anos, o Departamento de Didáctica do Museo Provincial de Lugo, leva empregando a literatura como vehículo de comunicación artística coa intención de combinala co museo dunha maneira lúdica e proveitosa, onde se mesture o inmaterial e o material, lingua e patrimonio. Con este obxectivo nace a actividade “**Rutas literarias**”, coa que pretendemos que a rapazada do ensino secundario sinta o museo como un espazo de memoria e un lugar onde imaxinar a historia.

Ledicia Costas, Anxo Fariña, Andrea Maceiras e Carlos Negro poñen o seu maxín a disposición do alumnado con catro relatos, recollidos no libro *Contos de fantasmas* no museo [podes descargalo no QR], que nos mergullarán na fantasía e no misterio do Museo Provincial. As catro rutas literarias que se van desenvolver derivan destes relatos, e son as seguintes:

- ♦ *A Ruta do carneiro alado*: ten como referente o conto “A maldición do carneiro alado” de Ledicia Costas, unha desacougante aventura protagonizada pola adolescente Abril que se perde dentro dun cadro.

- ♦ *A Ruta de Minos*: inspírase no relato “A esperanza do Maldito” de Anxo Fariña, unha historia que nos retrotrae no tempo ata o Olimpo dos deuses do mundo clásico: Zeus, Antíope, Afrodita, Dédalo, Pasífae e Minos, o monstro namorado.
- ♦ *A Ruta do astrágalo*: ten como eixe o relato de “Astrágalo” de Andrea Maceiras. Un xogo fantástico que mestura unha tabula lusoria de época romana cun computador actual: un gaña, un vive, un perde, un morre.
- ♦ *A Ruta do paxaro*: ten como guía o conto “O paxaro na gaiola” de Carlos Negro. Unha hábil metáfora que trata os conflitos da adolescencia, especialmente o do acoso sexista.

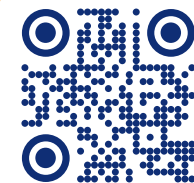
A mecánica da actividade é moi sinxela. A/O docente dará a ler ao alumnado, previamente á realización da ruta, os *Contos de fantasmas* no museo. Unha vez realizada esta tarefa individual, comezará a actividade propiamente dita, que se divide en dúas partes ben diferenciadas:

- ♦ Na primeira parte o alumnado, dividido en grupos de entre 5 e 6 persoas, resolverá un cuestionario de 20

preguntas relacionadas cun dos relatos que leu. A cada grupo asignaráselle un cuestionario por sorteo, de xeito que cada equipo faga unha ruta diferente.

- ♦ Na segunda parte, poranse en común as respostas dos diferentes grupos co fin de chegar ao veredicto de que ruta foi a mellor completada. Durante este tempo, aproveitaremos tamén para ampliar os coñecementos acerca das obras do Museo Provincial presentes no relato escollido.

As “Rutas literarias” poden realizarse tanto de xeito presencial, visitando e percorrendo o museo para resolver os cuestionarios, como de xeito virtual, mediante unha conexión co persoal do museo na que se empregarán recursos 3D.

A arte do gravado no Museo Provincial de Lugo

O Museo Provincial de Lugo conta cunha importante colección de gravados, así como cunha sección propia dedicada a artistas que cultivaron esta técnica. Co fin de dar a coñecer a obra destes autores e o funcionamento da técnica do gravado, unha das máis complexas do traballo artístico, nace esta actividade destinada ao alumnado de Educación Primaria, Educación Secundaria e Bacharelato.

Trátase dunha visita na que viaxaremos a través da historia do gravado para aprender que é unha xilografía, unha litografía ou unha augaforte; que instrumentos se empregaban para a súa realización e que artistas galegos e lucenses destacaron polo seu dominio desta técnica.

A actividade pode concluír cun taller práctico no que a rapazada elaborará o seu propio gravado aplicando os coñecementos adquiridos.

Visitas virtuais (en liña)

- Duración aproximada: **45 minutos**
- A través de **medios telemáticos**, con **acompañamento de persoal dos departamentos de didáctica**.
- Precisan **concertación previa**.
- Poderíanse adaptar a outras temáticas non previstas, sempre e cando estean en relación coas coleccións expostas.
- Actividades:
 - Visita de iniciación ao Museo Provincial de Lugo
 - As explicadas a continuación

Efecto espello: retrato, autorretrato e selfie

O desexo do ser humano de efixiarse ou inmortalizarse para a posteridade foi unha constante ao longo da historia: a pintura, a escultura ou a numismática son disciplinas nas que o retrato tivo especial relevancia e significado. A invención da fotografía cambiou por completo o concepto e o formato deste tipo de representacións, ata o punto de que, na actualidade, podemos “inmortalizar” a alguén ou facer un “selfie” en calquera momento e lugar.

Esta proposta didáctica está enfocada en dar a coñecer, a través das obras expostas nos nosos museos, a historia e evolución do retrato nas diferentes artes plásticas, a intención que hai detrás deste tipo de

representacións, o seu significado ou que artistas destacaron por cultivar este xénero.

Falaremos de retratos, de autorretratos e da revolución que supuxo o “selfie”, veremos a diferenza entre unha representación calculada ata o máis mínimo detalle e a inmediatez dunha fotografía tomada sen pensar, e preguntaremos se a intención e o significado de retratarnos variou co paso do tempo ou se, pola contra, segue mantendo a mesma esencia e intencionalidade.

Trátase dunha actividade que pode realizarse tanto presencialmente como de xeito virtual, así como en calquera dos catro museos da Rede Museística Provincial de Lugo (ou mesmo nos catro):

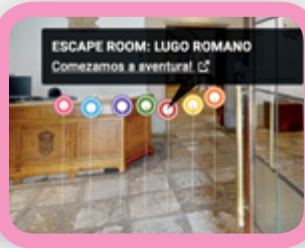
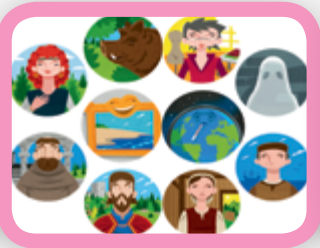
No Museo Provincial de Lugo

Veremos a evolución e os distintos tipos de retrato a través da pintura, a escultura e a numismática: efixies en moedas, bustos, retratos de familia e individuais, representacións de medio corpo e de corpo enteiro, etc. Quen se representa e por que? Como se representa a un rei ou raíña e como ás persoas doutras clases sociais? Que nos queren dicir os detalles dos ambientes e dos espazos nos que se retratan? Reflexionaremos sobre estas cuestións mentres percorremos as coleccións do museo.

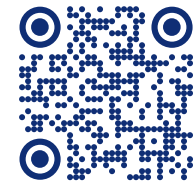
Escape Rooms: Xoga en rede

A Rede Museística Provincial de Lugo oferta varias escape room que teñen como obxectivo chegar á rapazada as diferentes coleccións dos museos de xeito interactivo, lúdico e interdisciplinario. Os xogos escape room son actividades, cada vez máis estendidas, nas que as persoas participantes empregan a lóxica, os seus coñecementos e o enxeño para resolver probas dentro dunha misión que deben completar. Desde a Rede Museística Provincial consideramos fundamental espertar na infancia e na xuventude a curiosidade e o respecto polo patrimonio e, con esta proposta, pretendemos fomentar o descubrimento do patrimonio conservado nos nosos catro museos a través da gamificación ou aprendizaxe baseada en xogos. As nosas escape room compóñense de diferentes xogos, con temáticas específicas, nos que cada participante se mergullará nas coleccións dos museos empregando como plataforma as visitas virtuais 3D das que dispoñemos. Cada aventura está integrada na visita virtual mediante puntos interactivos de cores, nos que se atopan as diferentes probas que se deben resolver. Ademais, todas as escape room contan cunha personaxe que irá guiando á persoa participante durante todo o percorrido ata completar a misión.

Dez aventuras para escoller:

- 1. Lugo romano:** Coñecemos a vida da antiga Lucus Augusti da man dunha moza castrexa que se infiltra na cidade. Itinerario: coleccións de arqueoloxía de época romana.
- 2. Como nos vestimos ao longo da historia:** Acompañamos a unha deseñadora de moda a coñecer como vestían os homes e as mulleres dos diferentes períodos históricos. Itinerario: Prehistoria, Cultura castrexa, Roma, Idade Media, Romanticismo e Traxe tradicional galego.
- 3. Vexo, vexo... e descubro o meu entorno:** Axudámoslle a unha xabarina a buscar o lugar ideal para vivir; aprendendo a identificar as diferentes paisaxes, principalmente de Galicia, e os elementos naturais que as compoñen a través das obras do Museo Provincial de Lugo. Itinerario: paisaxe de montaña, paisaxe mariña, paisaxe urbana, paisaxe rural, paisaxe lucense.
- 4. Igualdade:** Coñecemos a unha pantasma que vive no Museo Provincial de Lugo e que nos mostra a obra das mulleres artistas que temos expostas.
- 5. ODS:** Coidamos dun planeta Terra que se atopa enfermo con 17 remedios convertidos en misións relacionadas con cada un dos 17 Obxectivos de Desenvolvemento Sostible. Itinerario: percorrido polas coleccións do Museo Provincial de Lugo.
- 6. Crea o teu museo:** Acompañamos a un cadro que acaba de chegar ao Museo Provincial de Lugo para axudarlle a coñecer que é un museo, que tipos de museos existen, quen traballa neles e que coleccións podemos atopar expostas.
- 7. A Idade Media na Rede Museística Provincial de Lugo:** Viaxamos ata o mundo medieval para coñecer a vida e sociedade deste período histórico. Acompañannos catro personaxes: un frade franciscano no Museo Provincial de Lugo, un cabaleiro no Museo-Fortaleza San Paio de Narla, unha campesiña no Pazo de Tor e un carpinteiro de Ribeira no Museo Provincial do Mar.
- 8. Pazo de Tor:** Percorremos as coleccións do Pazo de Tor coa súa derradeira propietaria, Dona Mª Paz Taboada.
- 9. San Paio de Narla:** Intentamos escapar da Fortaleza de San Paio de Narla coñecendo as súas coleccións.
- 10. Museo do Mar:** Coñecemos o patrimonio do Museo Provincial do Mar mentres tentamos salvar á balea Cipriana.

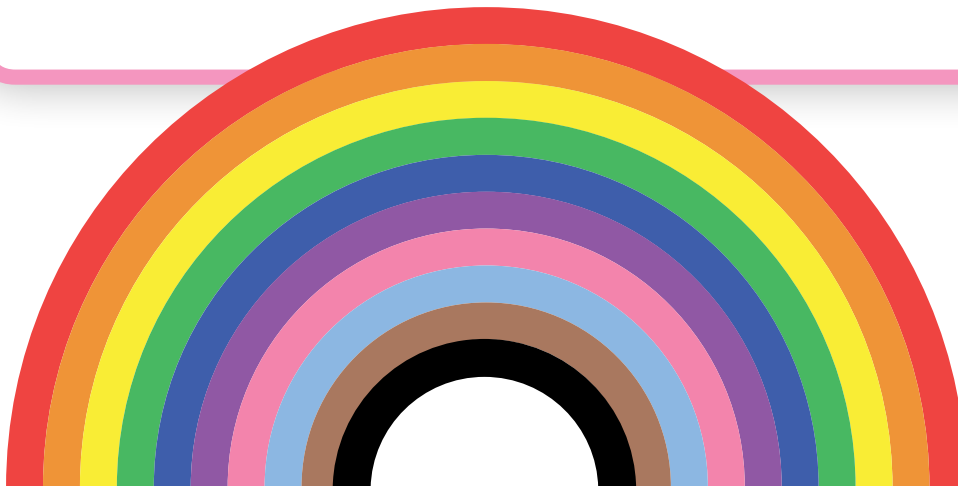
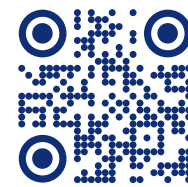

Diversigualdade na rede

A Rede Museística Provincial de Lugo centra o seu labor nas persoas e, polo tanto, a súa estratexia baséase en buscar canles de comunicación entre os museos e as comunidades na súa diversidade. As coleccións serán, entón, ferramentas sobre as que abrir o diálogo, desde a escoita e a reflexión, para unha educación na tolerancia e o respecto. Afrontar a diversidade desde a familia, a escola e o museo significa traballar na prevención de situacións de acoso, vulnerabilidade e exclusión, tanto nos presentes como nos futuros ciclos educativos para, en definitiva, formar persoas cunha mellor fortaleza social. Esta proposta didáctica xira ao redor de tres eixos fundamentais:

- ◆ Recoñecer a diversidade sexual e de identidades na nosa sociedade.
- ◆ Incluír novos relatos sobre as coleccións cos que nos representen a todas/todos/todxs.
- ◆ Fortalecer as relacións entre a comunidade, os museos e o territorio como lugares onde aprender a ser, a coñecer, a convivir e a facer de forma sostible. Queres saber máis e coñecer as actividades que vos propoñemos?

Descarga os nosos cadernos didácticos: para familias; para o profesorado; e para o alumnado adaptados a distintos grupos de idade.

Programa escolar sobre igualdade de xénero

Os museos que non serven para a vida non serven para nada, proclama o Movemento para unha Nova Museoloxía (MINOM). A Rede Museística Provincial de Lugo, en coherencia con este principio, traballa desde o territorio, a través do patrimonio e coa comunidade, como espazos abertos á escoita, á re exión, e á tolerancia ante a pluralidade social.

En consecuencia, este bloque educativo centrado na **Igualdade de Xénero** desenvolve accións que afondan nos conceptos de identidade, recoñecemento, visibilidade e respecto, como dereitos funda para a convivencia. Traballaremos varios eixos fundamentais utilizando as coleccións dos museos como medio:

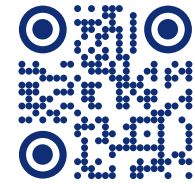
- ◆ Recoñecemos mulleres artistas.
- ◆ Valoramos as tarefas atribuídas ás mulleres na Historia, especialmente as dos coidados.
- ◆ Rachamos cos estereotipos de xénero e destacamos a diversidade de ser.
- ◆ Identificamos o papel das mulleres no desenvolvemento das sociedades, en especial nas comunidades rurais, desde a ollada do ecofeminismo.

Cales son os nosos obxectivos?:

- ◆ Promover a igualdade con perspectiva de xénero entre o alumnado.
- ◆ Eliminar os prexuízos sexistas fomentando o pensamento crítico e respectando a diversidade de xénero.

- ◆ Estimular a creatividade para xerar relatos inclusivos dentro do museo.
- ◆ Aumentar o coñecemento sobre as mulleres artistas na historia da arte.
- ◆ Recoñecer a historia das mulleres como parte esencial da evolución humana.
- ◆ Impulsar unha actitude comprometida, ecoloxista e cidadá na defensa dos dereitos humanos.
- ◆ Acadar as metas da Axenda 2030, e particularmente o Obxectivo de Desenvolvemento Sostible (ODS) 5 sobre a Igualdade de Xénero.

A nosa programación sobre Igualdade de Xénero inclúe múltiples propostas e actividades, enfocadas e deseñadas especificamente para os distintos ciclos escolares e para as familias. Aquí podes descargar os cadernos didácticos:

Travesía pola historia a través de 4 museos

No ano 1679, Marie Catherine le Jumel, coñecida coma condesa D'Aulnoy, atravesou os Pirineos camiño da península. O primeiro que fixo foi cambiar o seu medio de transporte. Escolleu o máis apropiado para unha orografía e un sistema de estradas, digámoslle, complicadas: unha liteira de mulos, unha sorte de todoterreo de luxo de tracción animal. A madame percorreu o país e, excelente contista, deixou escrito un diario da súa travesía, un documento trufado de anécdotas, impresións e, vaiteis, tamén imprecisións, que segue a ser de lectura impagábel.

Con esta actividade pretendemos que nenos e nenas viaxen cara atrás no tempo, como fixo a condesa, e percorran a provincia de Lugo partindo dos catro museos da Rede Museística Provincial: o Museo Provincial de Lugo, o Museo-Fortaleza de San Paio de Narla, o Museo Pazo de Tor e o Museo Provincial do Mar.

En cada un dos nosos/vosos museos, hai diversos medios de transporte que nos levan a un pasado de camiños accidentados. Darémoslle ao alumno/alumna dúas opcións para escoller e un obxectivo, unha meta de chegada: ao longo do seu itinerario pola provincia, poderán tomar como punto de partida calquera dos tres primeiros museos que mencionamos, pero terán que chegar a San Cibrao, ao Museo Provincial do Mar.

Queres saber como emprender esta aventura?
Descarga aquí a unidade didáctica da actividade.

Hackeando o museo

Os museos cambian do mesmo xeito que o fan os ideais e as motivacións de quen gozan deles. Deben ser espazos inclusivos, universais, cómodos e amables con todo o mundo e para iso é necesaria unha visión ampla, unha mirada que inclúa a perspectiva infantil. Partindo disto, propoñemos hackear o museo, entendendo hackear como a acción de irromper ou ingresar nun sistema e alteralo. Neste caso, presentamos unha actividade na que xs nenxs formulen propostas sobre como debería ser un museo, como o montarían segundo o seu criterio, en que fracasa o museo actual e cal sería o percorrido museolóxico máis inclusivo.

A actividade consiste en facer unha visita ao museos dunha maneira pouco habitual, fixando a nosa atención naquilo que soe pasar desapercibido ou mirando o coñecido dunha forma diferente. Trátase de descubrir como o museo pode ser máis vivo e inclusivo fomentando así a curiosidade, o descubrimento, a creatividade e a reflexión e dano axs nenxs a capacidade de ser críticxs.

Como broche final propoñemos crear pezas artísticas que respondan á pregunta: que obxectos nos definen?

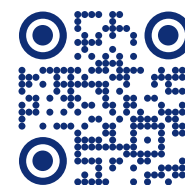

Recursos educativos de libre disposición

Ofrecemos ao profesorado e alumnado interesado recursos educativos en liña a través do nosa plataforma educativa: www.comunidadermpl.es

Recursos: Ver "Visita virtuais (en liña)"

Maletas viaxeiras

Dede a Rede Museística Provincial de Lugo buscamos estar sempre preto da comunidade escolar, tecendo lazos con ela e ofrecéndolle propostas educativas diversas, multidisciplinares e inclusivas. Con este fin, este curso presentamos o proxecto “**Museo viaxeiro**”, unha actividade novidosa que cambia as tornas da relación museo-visitante: nesta ocasión seremos nós quen visitemos os centros escolares! Para iso, contamos con “**maletas viaxeiras**”; cargadas de materiais educativos, recursos interactivos e toda a esencia dos nosos catro museos.

Con esta particular equipaxe, desprazarémonos ata os centros de ensino para plantar a semente dun proxecto didáctico que medrará ao longo do curso escolar e no que o alumnado

será o protagonista. Aprenderemos que é un museo, quen traballa nel, como se forman as coleccións, por que é importante conservar o noso patrimonio e de que maneira podemos, a través da historia e da cultura, construír un mundo máis sostible e inclusivo.

Trala nosa visita, deixaremos a maleta a disposición da rapazada, que a empregará para **crear o seu propio museo** traballando conceptos como patrimonio, identidade, territorio, inclusión ou sostibilidade. Finalmente, esa equipaxe que viaxou ata a escola cargada con materiais dos nosos museos, retornará a nós máis grande e pesada, pois traerá novos museos e novas miradas ao patrimonio: as de cada alumno ou alumna.

Datos de contacto:

Rede Museística Provincial de Lugo
comunidadermpl.es

Correo electrónico:
comunidadermpl@gmail.com

Cultura

REDE MUSEÍSTICA
PROVINCIAL DE LUGO

